

Nr 163

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset; given Stockholms slott den 6 april 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Hj. R. Nilson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen fattar principbeslut om förläggande till karolinska sjukhuset av neurologiska och neurokirurgiska kliniker. Klinikerna är avsedda att ersätta motsvarande kliniker vid serafimerlasarettet, vilket lasarett genom avtal försålts till Stockholms stad med avträdesdag den 1 januari 1961. De nya klinikerna, vilka tillsammans skall omfatta högst 200 vårdplatser, avses skola förläggas i närheten av karolinska sjukhusets psykiatriska klinik, varvid en mindre del av Eugeniahemmets område måste tagas i anspråk för ändamålet.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april
1956.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för ecklesiastik- och finansdepartementen anför t. f. chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hjalmar Nilson.

Inledning

Till följd av den överenskommelse, som år 1948 (prop. nr 213/1948) träffades mellan Kungl. Maj:t och kronan och stiftelsen serafimerlasarettet, å ena, samt Stockholms stad, å andra sidan, om försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter skall lasarettets medicinska, kirurgiska, neurologiska och neurokirurgiska kliniker före ingången av år 1961, då staden tillträder fastigheterna, stå färdiga att tagas i bruk på annan plats. Enligt det samma år ingångna avtalet mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt staden, å andra sidan, om upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus såsom undervisningssjukhus skall de två förstnämnda klinikerna förläggas till sistnämnda sjukhus. De neurologiska och neurokirurgiska klinikerna åter har förutsatts skola förläggas till karolinska sjukhuset.

Kommissionen för förhandlingar rörande karolinska sjukhusets utbyggnad m. m.¹, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 26 maj 1939 verkställt utredning angående uppförande av nya neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset, har med skrivelse den 5 mars 1956 inkommit med förslag till uppförande av ifrågavarande kliniker.

Jag kommer i det följande att under särskilda avsnitt lämna en redogörelse för förhandlingskommissionens utredning och förslag samt däröver avgivna remissyttranden, varefter jag kommer att tillkännagiva min egen ståndpunkt till föreliggande frågor.

Förhandlingskommissionens utredning och förslag

Beträffande den första utvecklingsfasen i nervklinikernas nybyggnadsfråga framhåller förhandlingskommissionen bl. a. följande.

¹ Som ledamöter i förhandlingskommissionen har ingått landshövdingen J. Lingman, tillika ordförande, expeditionschefen A. V. L. Rydbeck, f. d. riksdagsmannen K. K. Wistrand, professorn emeritus K. J. H. Bergstrand, juris doktor E. Å. Larsson och rektorn vid karolinska institutet, professorn S. A. Friberg.

Redan år 1946 hade professorn i neurologi vid karolinska institutet N. Antoni gjort framställning i ämnet i anslutning till ett kommittéutlåtande avgivet av en inom institutets lärarkollegium tillsatt kommitté. I kommittéutlåtandet framhölls bl. a. det stora behovet av ett intimt samarbete mellan den psykiatriska kliniken och neuroklinikerna, varför dessa senare borde ligga i den psykiatriska kliniken omedelbara närhet. Tanken på att för ändamålet taga i anspråk en mindre del av Eugeniahemmets tomt framfördes också. Efter framställning av förhandlingskommissionen år 1947 överlämnade lärarkollegiet påföljande år till kommissionen ett yttrande, som innehöll en utförlig diskussion av de framtida klinikernas lämpligaste utformning. Även i detta yttrande framhölls såsom en grundtanke, att de båda nya klinikerna borde förläggas i nära samband med den psykiatriska kliniken samt att de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna borde inrymmas i en gemensam byggnad med väl utrustade laboratorier. Samma år upp-gjorde arkitekten S. Malm ett första förslag till klinikernas förläggning, innebärande att för ändamålet viss del av Eugeniahemmets område skulle tagas i anspråk. Sedan Malm på egen begäran entledigats från sitt uppdrag, utsågs arkitekten Hakon Ahlberg den 19 oktober 1949 att biträda kommissionen. I november 1950 framlade Ahlberg förslag till nybyggnad för nervklinikerna vid karolinska sjukhuset. Klinikerna skulle enligt detta förslag erhålla en byggnadsvolym av över 70 000 m³ för en byggnadskostnad av 10 475 000 kronor.

Förhandlingskommissionen erinrar även om att frågan om nervklinikernas förläggning och storlek vid skilda tillfällen varit föremål för riksdagens bedömande. Kommissionen yttrar härom följande.

I anslutning till ett av kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande år 1949 framlagt förslag till dispositionsplan för karolinska sjukhusets område framhöll föredragande departementschefen (prop. nr 170/1950), att vägande skäl syntes tala för att nervklinikerna förlades i närheten av den psykiatriska kliniken på östra sjukhusområdet. Det vore icke utslutet att särskilda omständigheter måste föranleda ett övervägande att utnyttja vissa väsentliga delar av Eugeniahemmets tomt för ändamålet. Departementschefen framhöll också i detta sammanhang, att storleken av nytillkommande kliniker borde ägnas ingående uppmärksamhet med hänsyn till den begränsade markyta, som stode till disposition inom Norrbackaområdet.

Vid 1951 års riksdag framlades ett överarbetat förslag till dispositionsplan för karolinska sjukhuset (prop. nr 123/1951). Departementschefen erinrade i samband härmed om det av arkitekten Ahlberg framlagda förslaget till uppförande av nervklinik och framhöll, att klinikerna, enligt vad byggnadskommittén anfört, vid föreslagen storlek borde ligga öster om det centrala sjukhusblocket. Med hänsyn till bristen på lämplig tomtmark i sjukhusets närhet förordade departementschefen, att Eugeniahemmets område för framtiden reserverades för statliga ändamål och i första hand toges i anspråk för behov, som kunde uppstå i samband med karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande. Statsutskottet (utl. nr 151/1951) fann sig emellertid föranlåtet framhålla angelägenheten av att en begränsning av den framlagda dispositionsplanen om möjligt komme till stånd. En ytterligare utbyggnad borde icke ske förrän efter noggrann avvägning av nackdelarna med en förläggning av vissa avdelningar annorstädes mot nackdelarna av att

sjukhuset tillätes växa ytterligare. Enligt utskottet syntes en begränsning av platsantalet vid sjukhuset icke utesluten vid förläggning av nervklinikerna till annat sjukhus. Utskottet förordade därför en omprövning av frågan om nervklinikernas förläggning. I övrigt underströk utskottet, att byggnadskommittén vid sitt fortsatta arbete borde tillvarataga varje möjlighet till begränsning av nytillkommande klinikers storlek.

Förhandlingskommissionen erinrar vidare om att kommissionen i remissyttrande den 7 januari 1955 över 1951 års vanförevårdsutrednings betänkande framhållit, att kommissionen med hänsyn till bristen på tomtmark för sjukvårdsändamål i Stockholmstrakten nödgades vidhålla det tidigare förslaget om nervklinikernas förläggning till det s. k. Norrbackaområdet. Vid framläggandet av proposition till 1955 års riksdag angående vanföreanstalterna och Eugeniahemmet m. m. (prop. nr 135/1955) framhöll också föredragande departementschefen, att han, utan att i dåvarande sammanhang taga definitiv ställning till frågan om det framtida användandet av Eugeniahemmets markområde, av vad förhandlingskommissionen anfört blivit övertygad om att det torde bli nödvändigt att söka finna utrymme för nervklinikerna inom Norrbackaområdet. Såvitt det då vore möjligt att bedöma, torde en förläggning av klinikerna till närheten av karolinska sjukhusets psykiatriska klinik närmast komma i fråga. Härvid skulle eventuellt viss del av Eugeniahemmets område behöva tagas i anspråk för klinikerna. Hitills upprättade skissritningar för klinikerna utvisade emellertid, att deras uppförande icke skulle behöva inkräkta på Eugeniahemmets område i sådan utsträckning, att en om- och tillbyggnad av Eugeniahemmet enligt departementschefens förslag skulle äventyras. Riksdagen lämnade vad departementschefen sålunda anfört utan erinran.

Beträffande Eugeniahemmet erinrar förhandlingskommissionen slutligen om, att enligt kungl. brev den 23 maj 1884 Kungl. Maj:t med riksdagens bifall till sällskapet Eugeniahemmet på arrende för all framtid upplåtit kronohemmanet Norrbacka på villkor bl. a., att sällskapet skulle vara skyldigt att, därest hemmanet erfordrades för något statens ändamål, till Kronan avträda hemmanet å första fardag, som infölle två år efter det uppsägning verkställdes. Den årliga arrendeavgiften eftergavs i enlighet med beslut vid 1887 års riksdag.

Beträffande *nervklinikernas förläggning* till annat sjukhus än karolinska sjukhuset framhåller förhandlingskommissionen.

Det enda för kommissionen tänkbara alternativet för dessa klinikers placering är en anslutning till Sabbatsbergs sjukhus eller Södersjukhuset. Från Stockholms stads delegerades sida har emellertid hävdats, att det begränsade markutrymmet vid förstnämnda sjukhus icke giver någon som helst möjlighet till uppförande av ytterligare klinikbyggnader utöver dem, som överenskommits i Sabbatsbergsavtalet. Vad Södersjukhuset beträffar, har stadens representanter förklarat, att staden ej är beredd att dit förlägga dessa undervisningskliniker, enär sjukhuset i lokalhänseende icke är lämpligt härför och möjligheter saknas att där ordna undervisnings- och forsk-

ningsutrymmen m. m. Bristen på tomtmark för sjukvårdsändamål är över huvud taget sedan flera år mycket stor inom Stockholmsområdet, och kommissionen har ej funnit sig kunna framlägga något alternativ till det i 1951 års generalplan för karolinska sjukhuset förordade förslaget att förlägga klinikerna till eller invid karolinska sjukhusets område. Ett skäl härför har också varit att det måste anses mest ändamålsenligt ur den medicinska undervisningens synpunkt, att även dessa kliniker ligger inom samma område som eller i relativ närhet av karolinska sjukhuset.

Kommissionen förordar därför, att de nya klinikerna förläggas till Norrbackaområdet i direkt anslutning till karolinska sjukhusets övriga kliniker.

Under hänvisning till vad kommissionen inledningsvis anfört, förordar kommissionen också, att nervklinikerna placeras så nära den psykiatriska kliniken som möjligt och förbindas med den senare genom en kulvert. Kommissionen understryker nödvändigheten av en intim kontakt mellan de båda klinikerna. Den nuvarande ämnesrepresentanten i neurologi har sålunda framhållit, att den psykiatriska kliniken har stort behov av att kunna utnyttja det neurologiska komplexets speciallaboratorier, framförallt de neuroradiologiska och neurofysiologiska laboratorierna. Sådana undersökningar som encephalografi, gasmyelografi och arteriografi förutsätter bekväm och kortast möjliga transportväg mellan laboratorium och avdelning. Å andra sidan är det också av betydelse för det neurologiska komplexet, att detsamma har nära kontakt med den psykiatriska kliniken, när det gäller psykokirurgiska ingrepp. Även undervisningssynpunkter talar för denna placering, då enligt den nya medicinska studieformen neurologi- och psykiatrikurserna skall gå samtidigt.

Klinikernas förordade förläggning har nödvändiggjort för kommissionen att söka träffa en *överenskommelse med stiftelsen Eugeniahemmet* angående avstående av erforderlig mark för klinikernas uppförande. I skrivelser den 10 oktober 1955 och den 13 februari 1956 har stiftelsens förvaltningsutskott framhållit, att detsamma under vissa angivna förutsättningar icke har något att erinra mot upplåtelse av ifrågasatt markområde. Förhandlingskommissionen har i anslutning härtill efter samråd med arkitekten Hakon Ahlberg ansett sig böra föreslå, att klinikerna förskjutes cirka 30 meter i riktning mot radiumhemmet väster om den plats, som angivits enligt 1950 års skissritningar. Nervklinikernas tänkta läge framgår av en situationsplan, uppgjord av arkitekten Ahlberg den 9 december 1955. Kommissionen har på detta sätt velat tillmötesgå ett starkt uttalat önskemål från Eugeniahemmets sida att ej spolia en för patienternas trevnad synnerligen värdefull terrass.

Beträffande övriga frågor, varom överläggningar förts med representanter för sällskapet Eugeniahemmet, framhåller kommissionen bl. a. följande.

Kommissionen har funnit sig böra undersöka, på vad sätt Eugeniahemmet bör kompenseras för den bebyggelse — ett hostadshus inrymmande två mindre lägenheter, samt en uthuslänga inrymmande garage för två bilar,

snickarbod, förrådslokaler m. m., som ligger inom det för klinikbyggnaden avsedda området. På kommissionens anmodan har Eugeniahemmets arkitekt, Gösta Wiman, uppgjort skissritningar och framlagt kostnadsberäkningar för nybyggnad av snickarverkstad, garage och förrådslokaler (dagtecknade den 29 januari 1956 och den 2 februari 1956). Byggnadskostnaderna har angivits till 80 000 kronor, exklusive lös inredning, utrustning samt el-armatur. Kommissionen, som vill erinra om att departementschefen i propositionen nr 135 till 1955 års riksdag angående vanförestalterna och Eugeniahemmet m. m. uttalat sig för en successiv avveckling av Eugeniahemmets bandageverkstad, har vid besiktning på platsen funnit vissa förutsättningar föreliggande för att inrymma snickarverkstaden i den nuvarande bandageverkstaden men har ansett det nödvändigt att uppföra ett garage för två bilar. Huruvida det är möjligt att inom bandageverkstaden eller inom Eugeniahemmets utrymmen i övrigt tillgodose behovet av förrådslokaler bör enligt kommissionens mening närmare undersökas av kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande i samråd med stiftelsens förvaltningsutskott, innan ett beslut fattas om nybyggnad för ändamålet. Med hänsyn till det anförda har kommissionen genom arkitekten Wimans försorg även låtit uppgöra kostnadsberäkningar för en nybyggnad avseende enbart garage och verkstadslokaler resp. enbart garage. Dessa kostnadsberäkningar är daterade den 2 mars 1956 och kostnaderna har angivits till 45 500 resp. 30 500 kronor. Kommissionen vill understryka, att kostnadsberäkningarna är preliminära, och att det med hänsyn till ovissheten om Eugeniahemmets fortsatta verksamhet på nuvarande plats är angeläget, att kostnaderna för nybyggnader begränsas så mycket som möjligt.

Beträffande de två befintliga bostadslägenheterna synes det med hänsyn till Eugeniahemmets provisoriska karaktär lämpligast att söka anskaffa lägenheter i den öppna marknaden. Kommissionen har för sin del förklarat sig beredd att söka medverka till en lösning av denna fråga.

Förvaltningsutskottet har också understrukit betydelsen av att den stora uppfartsvägen till Eugeniahemmet icke spolieras samt att området mellan vägen och köksbyggnaden bibehålles oförändrat, varigenom rörelsefriheten å den kvarvarande tomten skulle bli tillfredsställande. Dessutom har utskottet väckt frågan var gränsen för nervklinikbyggnadens område är avsedd att gå i söder, d. v. s. mot den nyssnämnda terrassen samt om infartsvägen till kliniken kan förläggas till byggnadens norra sida. Förhandlingskommissionen har vid besiktning på platsen och i samråd med nervklinikernas och Eugeniahemmets arkitekter för sin del funnit de uppställda kraven vara av den art, att de utan alltför stor svårighet bör kunna tillmötesgåas. En skissritning upptagande hithörande frågor har uppgjorts av arkitekten Ahlberg den 9 december 1955.

I fråga om de båda *klinikernas storlek* erinrar kommissionen till en början om att byggnadskomplexet enligt 1948 års byggnadsprogram skulle omfattas *dels* en neuromedicinsk klinik med tillhoppa 128 vårdplatser, *dels* en neurokirurgisk klinik, inrymmande 108 vårdplatser, *dels* ett forskningsinstitut för klinisk neurofysiologi, disponerande 12 allmänna vårdplatser å neuromedicinska kliniken, *dels* ock särskilda arbetslokaler för kliniska undersökningar och behandlingar, undervisning och forskning, expedition

och mottagning, arkiv samt bibliotek m. m. Totala vårdplatsantalet beräknades till 236.

Arkitekten Ahlbergs förslag till nybyggnad för nervklinikerna omfattade 210 vårdplatser. Den neurologiska kliniken skulle omfatta 110 vårdplatser och innehålla 4 allmänna avdelningar med 20 patienter å varje avdelning, 1 enskild avdelning om 14 platser samt 1 infektionsavdelning om 16 platser. Den neurokirurgiska kliniken skulle omfatta 100 vårdplatser samt bestå av 2 allmänna avdelningar med 20 patienter å varje avdelning, 1 enskild avdelning om 14 platser, 1 isoleringsavdelning om 12 platser, 1 allmän traumatologisk avdelning om 20 platser samt 1 enskild traumatologisk avdelning med 14 vårdplatser. Jämfört med 1948 års program hade antalet vårdplatser sålunda reducerats med 26. Förhandlingskommissionen erinrar om att det enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 170/1950 var byggnadskommitténs uppfattning, att platsantalet ej borde överstiga 200 platser.

Ur det av arkitekten Ahlberg år 1950 framlagda förslaget må vidare framhållas.

Det lämpligaste området för klinikernas uppförande synes vara en plats söder om den psykiatriska kliniken, varvid en mindre del av Eugeniahemmets område skulle behöva tagas i anspråk. Någon bebyggelse av värde finnes ej inom detta område, och Eugeniahemmets huvudbyggnad kan även i fortsättningen kvarligga.

Då vårdavdelningarna är i huvudsak likartade för såväl de neurologiska som neurokirurgiska klinikerna, är det mest rationellt att sammanföra dessa inom en gemensam byggnadskropp. Ett undantag har likväl gjorts för den neurologiska infektionsavdelningen med hänsyn till risken för infektion från övriga patienter. Sängbyggnaden är sålunda med detta undantag förlagd längst ut vid områdets östra gräns och är orienterad mot sydost, medan infektionsavdelningen förlagts till en lägre flygel i västra delen av området.

Med hänsyn till markfrågorna inom området bör en framtida utvidgning ej ske i markplanet. Vid en omvandling av den neurotraumatologiska avdelningen till en självständig klinik bör därför dess lokaler för behandling, diagnostik etc. kvarligga i behandlingsbyggnaden. Redan från början finnes en viss reserv att tillgå och om ytterligare utrymme erfordras, kan detta vinnas t. ex. genom påbyggnad med en våning av den västra flygeln. Det är först, när ett större antal vårdplatser ev. erfordras som frågan om tillbyggnad i markplanet kan bli aktuell.

Förbindelserna mellan nervklinikerna, psykiatriska kliniken och karolinska sjukhuset i övrigt med dess ekonomiavdelningar avses skola åstadkommas genom kulvertar.

Varje allmän vårdavdelning innehåller 2 rum för 6 patienter, 2 rum för 2 patienter samt 4 isoleringsrum. Sjukrummens ytmått är desamma som i karolinska sjukhusets huvudbyggnad. Biutrymmena är: serveringsrum, förråd, sköljrum, vaktrum, 2 undersökningsrum, 2 toaletterum med dusch, personaltoalett och vädringsbalkong. För varje avdelning finns ett dagrum samt ett solarium. — Varje enskild vårdavdelning innehåller 4 halvenskilda och 6 enskilda sjukrum, vardera med egen toalett. Rumsmåtten är något mindre än i sjukhusets huvudbyggnad. Biutrymmena är i huvudsak desamma som

för de allmänna avdelningarna. — Isoleringsavdelningens platser är fördelade på 4 rum för 2 patienter och 4 enkelrum. Infektionsavdelningens 16 platser är fördelade på 5 dubbelrum och 6 enkelrum.

Beträffande behandlingsavdelningen innehåller mittblockets källarvåning skyddsrum och förråd. Markvåningens lokaler åt söder inrymmer lokaler för sjukgymnastik och återuppövning, för elektrisk behandling, kurators-expeditioner och intagningslokaler. Mot norr ligger omklädningsrum, bad-avdelning, verkstäder m. m., och i mittpartiet tillkommer utrymmen för arkiv etc. — Omedelbart intill förbindelsegången till psykiatriska kliniken ligger föreläsningssalen med plats för 130 åhörare.

Mittblockets andra plan inrymmer röntgenavdelningen med 7 laboratorier. Dessa laboratorier är grupperade omkring ett gemensamt aggregat för framkallning etc. Avdelningens läkarexpeditioner m. m. är belägna på mittblockets södra sida. — Ett särskilt laboratorium har inrättats för undersökning av infektionsavdelningens patienter. Dessutom inrymmer våningen ett fotografiskt laboratorium.

Mittblockets tredje plan inrymmer den neurokirurgiska och neurotraumatologiska operationsavdelningen med 4 operationssalar jämte tillhörande steriliseringsrum och instrumentförråd. Här finns bl. a. även ett rum för elektromyografi. På sydsidan av operationsavdelningen ligger klinikernas gemensamma förbandssteriliseringscentral. I denna våning ligger också lokaler för psykiatrisk konsult. Ett reservutrymme om cirka 100 m² har medtagits som utvidgningsreserv för de kirurgiska och traumatiska klinikernas arbetsavdelningar. — Ett reservutrymme har även tillskapats i mittblockets femte plan. Den västra flygeln inrymmer det neuropatologiska laboratoriet, rum för forskare samt djuoperation.

Västra flygeln i mittblockets fjärde plan inrymmer bibliotek och forskar-rum m. m. I bortre delen av flygeln ligger djuravdelningen. Femte planet innehåller bl. a. de kliniskt kemiska och psykologiska laboratorierna samt lokaler för neurootologisk och neurooftalmologisk konsultation. Blockets sjätte plan inrymmer den neuromedicinska klinikens mottagnings- och arbetsavdelning m. m. jämte utrymmen för psykiatrisk konsult.

Mittblockets sjunde plan slutligen — dess översta våning — inrymmer neurofysiologiska institutet med forsknings- och rutinavdelning.

Byggnadens totala volym inklusive skyddsrum uppgår till cirka 72 600 m³. En preliminär kostnadsberäkning slutar på 10 400 000 kronor. Härtill kommer kostnaden för de båda förbindelsekulvertarna, beräknad till 75 000 kronor. Den totala kostnaden enligt priser gällande i september 1950 uppskattas sålunda till 10 475 000 kronor.

Förhandlingskommissionen erinrar om att arkitekten Ahlbergs förslag till nervkliniker framlades första gången i samband med övervägandena vid 1951 års riksdag angående dispositionsplan för karolinska sjukhusets område.

Kommissionen framhåller vidare, att i samband med förhandlingar mellan kommissionen, Stockholms stad och Stockholms läns landstings delegerade angående nervklinikernas uppförande dessa delegerade anhållit att få taga del av de kalkyler angående vårdplatsbehovet, som legat till grund för arkitekten Ahlbergs förslag till de nya nervklinikerna. I första hand var därvid beräkningsgrunderna för behovet av riksplatser samt kännedom

om för undervisningen nödvändigt antal vårdplatser av största intresse. Efter framställning av kommissionen uttalade karolinska institutets lärarkollegium i utlåtande den 26 mars 1953, att antalet för undervisningen behövliga neurologiska vårdplatser kunde beräknas till omkring 110 och antalet neurokirurgiska vårdplatser (inklusive neurotraumatologiska platser) till cirka 100.

Sedermera har kommissionen framför allt med hänsyn till den begränsade tomtyta, som står till buds för framtida utbyggnadsbehov inom det s. k. Norrbackaområdet och med beaktande av statsutskottets nyssberörda uttalande i frågan vid 1951 års riksdag, ansett det nödvändigt att i första hand kalkylera klinikernas storlek efter undervisningens och forskningens behov och har därför funnit anledning ompröva frågan om klinikernas storlek. Vid överläggningar med vederbörande ämnesrepresentanter har dessa förklarat sig kunna acceptera en reducering till 100 vårdplatser vid neurologiska kliniken och 86 vårdplatser vid neurokirurgiska kliniken. Den neurologiska kliniken skulle därvid komma att bestå av 3 allmänna avdelningar å vardera 24 sängar, 1 infektionsavdelning å 14 sängar och 1 privatavdelning å 14 sängar. Den neurokirurgiska kliniken skulle omfatta 2 allmänna vårdavdelningar å 20 vårdplatser vardera, 1 privatavdelning å 14 platser, 1 isoleringsavdelning å 6 vårdplatser, 1 allmän neurotraumatologisk avdelning å 20 platser samt 1 enskild neurotraumatologisk avdelning å 6 vårdplatser. Det sammanlagda platsantalet skulle sålunda bli 186. Kommissionen vill emellertid, främst med hänsyn till behovet att ur byggnadsteknisk synpunkt erhålla så funktionsdugliga vårdavdelningar som möjligt, för sin del icke föreslå, att platsantalet nu fixeras till exakt nämnda siffra eller att platsantalet nu fastläses för vissa avdelningar inom klinikerna. Även den omständigheten, att förhandlingskommissionen ännu icke är beredd att framlägga ett slutligt förslag till avtal med staden och länet om tecknande av vårdplatser å klinikerna, talar för att en viss marginal — förslagsvis å 10 å 15 platser — bör finnas till förfogande intill dess slutliga avtal framlagts för och godkänts av Kungl. Maj:t samt huvudritningar hunnit utarbetas och föreläggas 1957 års riksdag. Även enligt kommissionens uppfattning bör emellertid det sammanlagda vårdplatsantalet å klinikerna ej få överstiga siffran 200.

Antalet *riksplatser* uppskattas av kommissionen på den neurologiska kliniken till 40 och på den neurokirurgiska till 58.

Kommissionen framhåller, att Stockholms stad under vissa förutsättningar förklarat sig villig att teckna 30 platser på den neurologiska kliniken och 10 på den neurokirurgiska. Stockholms läns landsting har diskuterat tecknande av ett 60-tal platser å den förra kliniken och 18—20 å den senare. Kommissionen framhåller, att den med tillfredsställelse noterat detta intresse från de olika förhandlingsparternas sida, då det är en ofta nödvändig förutsättning för såväl undervisning som forskning att äga till-

gång till akuta sjukdomsfall från Stockholmstrakten. Å andra sidan innebär det utan allt tvivel en betydande tillgång för båda ifrågavarande kommunala huvudmän att äga tillgång till de högkvalificerade vårdplatser, som nervklinikerna kommer att innehålla tack vare sina synnerligen väl kvalificerade läkarkrafter och sin högmoderna utrustning.

Förhandlingskommissionen framhåller, att den diskuterat hithörande frågor med representanter för medicinalstyrelsen. Från medicinalstyrelsens sida har framhållits, att det i första hand är naturligt, att Stockholms stad ingår som huvudintressent i de planerade klinikerna med hänsyn till genomförandet av den regionplanering, som styrelsen vid olika tillfällen förordat. Ur denna synpunkt är det naturligt, att Stockholms län åtminstone i viss utsträckning replierar på blivande nervkliniker i Uppsala.

Med beaktande av medicinalstyrelsens synpunkter på den specialiserade vårdens utbyggnad i landet finns det enligt kommissionen skäl överväga, huruvida icke den planerade neurokirurgiska kliniken kunde minskas med 10 platser, vilka i stället kunde tillföras den neurologiska kliniken samt erbjudas Stockholms län, som härigenom skulle kunna erhålla 40 vårdplatser. Kommissionen, som ej är beredd att nu taga slutlig ställning till denna fråga, avser att snarast möjligt upptaga definitiva överläggningar med förhandlingsparterna om tecknande av vårdplatser och kommer därefter att underställa avtalsförslagen Kungl. Maj:ts prövning och godkännande.

Förhandlingskommissionen förutsätter, att staden och länet genom tecknande av vårdplatser förbinder sig att delta i *kostnaderna* för kliniker-
nas uppförande och drift enligt de principer, som hittills tillämpats, då staten träffat avtal med Stockholms stad eller län om uppförande av övriga kliniker vid karolinska sjukhuset.

Förhandlingskommissionen understryker, att därest kommissionens förslag vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, detta torde möjliggöra, att kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande redan innevarande sommar kan bli i tillfälle att börja utarbeta huvudritningar till de nya nervklinikerna. Med hänsyn till att serafimerlasarettet försålts till Stockholms stad med avträdesdag den 1 januari 1961, är det enligt kommissionens uppfattning synnerligen angeläget, att detta arbete snarast påbörjas. Man torde nämligen få räkna med att, sedan huvudritningarna godkänts av statsmakterna, byggnadsarbetena kommer att ta en tid av ungefär 3 år i anspråk, vartill kommer en utrustningstid av omkring 1 år. Kommissionen erinrar i detta sammanhang om att det senast år 1955 från statligt håll framhållits, att statsmakterna — under vederbörligt hänsynstagande till att byggnadsföretaget förutsatte förhandlingar med Stockholms stad och län — för sin del skulle söka göra vad på dem ankomme för att 1948 års avtal om serafimerlasarettets försäljning samt om upplåtelse av Sabbatsbergs sjukhus för undervisningsändamål infriades.

Mot bakgrunden av den lämnade redogörelsen har förhandlingskommissionen nu endast ansett sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att fatta ett principbeslut om de neurologiska och neurokirurgiska klinikernas uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med det av arkitekten Ahlberg utarbetade byggnadsprogrammet. Förhandlingskommissionen avser därefter att under våren slutföra sina underhandlingar med staden och länet om tecknande av vårdplatser samt med stiftelsen Eugeniahemmet angående sådana frågor, som ännu ej nått en slutlig lösning eller som ej lämpligen kan upptagas av kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande, vilken kommitté synes böra erhålla i uppdrag att utföra huvudritningar samt till 1957 års riksdag göra framställning om erforderliga medel för byggnadsföretagets igångsättande.

I fråga om *byggnadskostnaderna* erinrar kommissionen att enligt 1948 års avtal med Stockholms stad angående försäljning till staden av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter, försäljningen har skett mot en köpeskilling av 8 000 000 kronor. I samband med förslaget om försäljning av fastigheterna framhöll kommissionen, att ehuru den icke ansåge sig böra framlägga något förslag om köpeskillings användande, det förefölle kommissionen motiverat, att så stor del av köpeskillingen som möjligt toges i anspråk för bestridande av på kronan ankommande kostnader för uppförande vid karolinska sjukhuset av nya kliniker för neurologi och neurokirurgi — lämpligen benämnda »Serafimerklinikerna». Kommissionen har inhämtat, att köpeskillingen förvaltas av riksgäldskontoret mot en räntesats av 2,75 procent. Enligt en preliminär kostnadskalkyl, som den 5 mars 1956 på grundval av 1950 års skissritningar framlagts av arkitekten Ahlberg, har kostnaderna för klinikernas uppförande angivits till 13 350 000 kronor, varvid enligt kommissionen bör beaktas, att staden och länet kommer att bidra till klinikernas uppförande i relation till antalet tecknade vårdplatser.

Yttranden

Över kommissionens förslag har yttranden avgivits av *medicinalstyrelsen, kanslern för rikets universitet efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium, statskontoret, direktionen för karolinska sjukhuset, kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande, 1955 års läkarutbildningsutredning, sällskapet Eugeniahemmets styrelse, Stockholms läns landstings förvaltningsutskott* samt *Stockholms stads sjukhusdirektion*.

Samtliga remissinstanser har i princip tillstyrkt förhandlingskommissionens förslag men framfört erinringar i vissa detaljfrågor.

Medicinalstyrelsen, som tillstyrker förslaget, anser en ökning av platsantalet upp till 200 motiverad, varvid ökningen bör tillföras den neurologiska kliniken.

Kanslern för rikets universitet anser *dels* att någon minskning av den neurokirurgiska kliniken planerade vårdplatsantal ej bör ifrågakomma, *dels ock* att den ökning av antalet vårdplatser vid neurologiska kliniken, som synes erforderlig med hänsyn till undervisningens behov, bör fastställas till 14, varigenom kliniken sängantal uppbringas till 114.

Karolinska institutets lärarkollegium, som förordar det av förhandlingskommisionen framlagda förslaget, understryker, att det av arkitekten Ahlberg uppgjorda förslaget givetvis måste genomgå ny detaljgranskning med hänsyn till framsteg och nya problemställningar inom hithörande discipliner under senare år. Redan nu torde det emellertid stå klart, att någon minskning av den centrala byggnadskroppens volym ej kan uppnås genom kommissionens förslag till minskning av sängantalet.

Lärarkollegiet kan ej biträda tanken att ytterligare minska den neurokirurgiska kliniken vårdplatsantal. Antalet 86 är en absolut minimisiffra för en tillfredsställande undervisning och forskning i ämnet. Efterfrågan på traumatologiska platser är i stigande, och ett platsantal av 26 är knappast tillräckligt. En ytterligare minskning skulle medföra allvarliga nackdelar. — Kollegiet framhåller också, att kursdeltagarantalet i neurologi kommer att höjas till 25 enligt den nya studieordningen. Härtill kommer, att då undervisningen i psykiatri i framtiden flyttas från Södersjukhuset, torde den neurologiska kliniken vid karolinska sjukhuset behöva tagas alltmera i anspråk. Lärarkollegiet föreslår — även med tanke på medicinalstyrelsens regionplanering — att de av kommissionen beräknade marginalplatserna tillföras den neurologiska kliniken som en ytterligare avdelning. Det totala sängantalet inom neurokomplexet skulle uppgå till 200, om avdelningen utgöres av 14 sängar och 206, därest avdelningen komme att bestå av 20 platser, vilket är önskvärt.

Förslaget om 58 riksplatser vid den neurokirurgiska kliniken synes adekvat. 40 riksplatser vid den neurologiska är däremot ej tillfredsställande. De långa väntetider, som orsakas av ett så lågt riksplatsantal, medför att patienterna måste tagas in huvudsakligen på grundval av angelägenheten hos sjukvårdsbehovet och mindre med avseende på undervisningens och forskningens behov av ett allsidigt patientmaterial. Ett riksplatsantal av 60 är enligt lärarkollegiet lämpligare.

Statskontoret understryker, att det är av vikt att nybyggnaden får en sådan förläggning, att ingreppet på Eugeniahemmets område blir så ringa som möjligt med hänsyn till att hemmet tills vidare kommer att bibehållas på nuvarande plats. Statskontoret understryker också vikten av att antalet vårdplatser begränsas så mycket som möjligt och i vart fall ej kommer att överstiga, vad ämnesrepresentanterna ansett sig kunna godtaga. Ämbetsverket förutsätter, att inrättandet av nervkliniker vid sjukhusen ute i landet kommer att fortgå, varför antalet riksplatser vid nu ifrågavarande kliniker bör kunna nedbringas.

Direktionen för karolinska sjukhuset framhåller bl. a. följande.

Vårdplatsantalet på den neurologiska kliniken har beräknats till 100 efter en undervisningsplan med tre kurser om året med 20 studerande per kurs. Sedan dess har kursdeltagarantalet höjts till 25. Det känsliga klientel, som vårdas å kliniken, torde knappast kunna belastas med en sådan ökning av studerandeantalet utan motsvarande ökning av platsantalet.

Av neurologiska klinikkens vårdplatser skulle 40 utgöra riksplatser, eller det antal, som för närvarande finns vid serafimerlasarettet. Väntetiden på dessa är fyra år. Avsevärd tid torde förflyta, innan landstingen utbyggt denna specialitet i tillräcklig omfattning. Därför må ifrågasättas, om icke antalet riksplatser på den neurologiska kliniken bör ökas. I annat fall kan man för rikspatienter bli nödsakad inkräkta på Stockholms stads och Stockholms läns kontrakterade platser. En nedskärning av den neurokirurgiska klinikkens 86 vårdplatser bör ej heller komma till stånd, förrän landstingsvården utbyggt tillräckligt.

Direktionen erinrar även om det aktuella intresset för paraplegikervården och epileptikervården, vars krav på vårdplatser kan påverka bedömandet beträffande den neurologiska klinikkens storlek.

Direktionen erinrar slutligen om att inom sjukhusets huvudkomplex oinredda utrymmen finns reserverade för en neurologisk poliklinik. Dessa utnyttjas nu för verkstads- och förrådsändamål. Innan de inreds för sitt avsedda ändamål, bör behovet av verkstads- och förrådslokaler ha tillgodosetts. Frågan bör lösas i samband med ett definitivt beslut om nervklinikernas uppförande. — Direktionen understryker slutligen, att sjukhusets centrallaboratorie- och personalbostadsfrågor bör ha lösts, innan nya kliniker tillföres sjukhuset.

Kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande uttalar, att den kan åta sig uppdraget att låta utföra huvudritningar till klinikerna att föreläggas 1957 års vårriksdag under förutsättning att erforderliga avtal varigenom antalet vårdplatser fixeras — måhända med en mindre marginal — föreligger i så god tid före den 1 januari 1957, att en arbetstid av minst sju månader återstår för huvudritningarnas uppgörande. Mot vad kommissionen i övrigt anfört har kommittén ingen erinran. Kommittén instämmer sålunda i kommissionens uppfattning rörande placeringen av klinikerna, antalet vårdplatser, behovet under huvudritningsstadiet av en marginal beträffande platsernas antal och fördelning på avdelningar, maximum för antalet vårdplatser, fördelningen på riksplatser, allmänna platser m. m.

1955 års läkarutbildningsutredning understryker nödvändigheten av en intim kontakt mellan nervklinikerna och den psykiatriska kliniken. I fråga om klinikernas storlek är samtliga av kommissionen diskuterade alternativ godtagbara ur undervisningens synpunkt under den bestämda förutsättningen, att undervisning i neurologi av den omfattning, som förutsatts i propositionen nr 212/1954, jämväl i fortsättningen må bedrivas vid södersjukhusets neurologiska klinik.

Styrelsen för sällskapet Eugeniahemmet, som erinrar om förvaltnings-

utskottets skrivelser till kommissionen den 10 oktober 1955 och den 13 februari 1956, har intet att erinra mot vad kommissionen anfört beträffande dessa skrivelser innehåll men förutsätter, att från karolinska sjukhusets byggnadskommittés sida även i slutskedet av planen för nervklinikernas förläggning hänsyn togs till vad sålunda förekommit vid förhandlingarna. I fråga om den av kommissionen berörda förutsedda avvecklingen av hemmets bandageverkstad upplyser styrelsen, att den planerar att till bottenvåningen förlägga en avdelning av de äldre skolflickorna och disponera övervåningen till personalrum. Utrymmen för snickarverkstad och omklädnadsrum för hemmets arbetare torde emellertid någorlunda nöjaktigt kunna beredas på andra håll inom fastigheten, varom dock före ett slutligt ställningstagande noggrann utredning bör ske. Styrelsen biträder likväl i princip förslaget om uppförande av en ersättningsbyggnad för enbart garage samt förrådslokaler för en beräknad kostnad av omkring 45 500 kronor. — Styrelsen konstaterar med tillfredsställelse förhandlingskommissionens beredvillighet att söka medverka till anskaffandet av lägenheter i öppna marknaden för viss personal. Styrelsen utgår från att frågan om ersättning för de kostnader, sällskapet av egna medel nedlagt på den del av parken, som avses tagas i bruk för klinikbyggnaden, lämpligen kan dryftas vid parternas fortsatta förhandlingar.

Stockholms läns landstings förvaltningsutskott uttalar, att landstinget med hänsyn till landstingets växande befolkningsunderlag torde vara berett att teckna högst 30 vårdplatser å den neurologiska och högst 15 platser å den neurokirurgiska kliniken. Utskottet utgår från att vårdplatsantalet definitivt fastställs efter nya förhandlingar. Hänsyn måste därvid tagas till de blivande nervklinikerna i Uppsala, som med fördel skulle kunna betjäna de sjuka från norra delen av länet. Utskottet förutsätter härjämte, att frågan om fördelningen av kostnaden för de nya klinikernas uppförande och drift upptages till förhandlingar men har intet i princip att invända mot förhandlingskommissionens uttalande i denna del.

Stockholms stads sjukhusdirektion anför bl. a.

Ett av skälen till stadens önskan att förvärva serafimerlasarettets fastigheter var, att en del av markområdet erfordras för trafikändamål. Behovet härav har genom biltrafikens snabba utveckling ökat och från berörda organ inom stadens förvaltning har utredning begärts rörande möjligheterna att redan före den 1 januari 1961 disponera viss del av markområdet, som erfordras för framdragande av den s. k. Klarabergsleden till Norr Mälarstrand. Den byggnad, vari neurokirurgiska klinikens lokaler är inrymda, skulle därvid behöva rivras. Med hänsyn härtill är det angeläget, att de nya neurologiska och neurokirurgiska klinikerna, som skall ersätta serafimerklinikerna, bli färdiga att tagas i bruk åtminstone vid den avtalade tidpunkten, d. v. s. den 1 januari 1961, vilket enligt förhandlingskommissionens framställning synes möjligt. Kommissionens förslag att de nya klinikerna förläggas till Norrbackaområdet i direkt anslutning till karolinska sjukhusets övriga kliniker tillstyrkes av sjukhusdirektionen.

Stockholms stads behov av vårdplatser för neurologi och neurokirurgi kan beräknas till 130—175 resp. 40—50. Minimibehovet av vårdplatser, 130 resp. 40, kan tillgodoses vid Södersjukhuset. Eftersom det är av stort intresse för undervisningen vid karolinska sjukhuset att få ett icke alltför litet antal patienter från Stockholms stad och då det torde erbjuda vissa fördelar för stockholmare att ha tillgång till karolinska sjukhusets nervkliniker, kan ifrågasättas att göra vårdplatsantalet vid Södersjukhusets kliniker något lägre än angivna siffror och i stället teckna ett visst antal vårdplatser för staden vid karolinska sjukhusets kliniker. Preliminärt torde man därvid kunna ange ungefär samma platsantal, som staden nu enligt avtal disponerar vid Serafimerlasarettets kliniker, cirka 30 platser för neurologi och 10 för neurokirurgi. Proportionen mellan antalet neurologiska och antalet neurokirurgiska vårdplatser för staden vid karolinska sjukhuset skulle därvid bli ungefär densamma som i fråga om stadens hela vårdplatsbehov inom dessa vårdiscipliner. Stadens förhandlingsdelegerade har också förklarat sig villiga upptaga förhandlingar med statens förhandlingskommission rörande överenskommelse härom. Vid dessa förhandlingar bör bl. a. uppmärksammas svårigheterna för staden att kunna utnyttja redan befintliga avtalsplatser vid karolinska sjukhuset. Staden kommer därför i ett eventuellt avtal rörande nervklinikerna att kräva garantier för att icke stadens vårdplatser användes för andra patienter, när staden har behov av dem. Med hänsyn till frekvensen av stockholmsspatienter vid karolinska sjukhusets dermato-syfilidologiska klinik och då stadens platsbehov inom denna vårddisciplin numera väsentligt minskat, torde staden i samband med ett eventuellt avtal rörande nervkliniker komma att påkalla sådan jämkning i platsfördelningen vid nämnda sjukhus, att de kontraherade platserna vid dermato-syfilidologiska kliniken minskas och motsvarande ersättning erhålles vid nervklinikerna.

Departementschefen

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått har serafimerlasarettets fastigheter försålts till Stockholms stad genom beslut av 1948 års riksdag. Fastigheterna skall avträdas till staden den 1 januari 1961. Genom avtal, som likaledes godkänts av nämnda års riksdag, har överenskommelse jämväl träffats med staden om upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus som undervisningssjukhus. Till detta sjukhus skall överflyttas de nuvarande medicinska och kirurgiska klinikerna vid serafimerlasarettet medan de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna därstädes förutsatts skola överflyttas till karolinska sjukhuset.

Vad angår frågan om nervklinikernas förläggning har med anledning av statsutskottets i det föregående angivna uttalande möjligheterna att förlägga klinikerna till annat sjukhus än karolinska sjukhuset noggrant prövats av förhandlingskommissionen. Av kommissionen företagen utredning i frågan har emellertid visat, att det i Stockholm eller dess närhet icke finns något sjukhus till vilket dessa kliniker kan förläggas. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att ifrågavarande kliniker uppföres vid karolinska sjukhuset trots den begränsade markyta, som inom det

s. k. Norrbackaområdet står till förfogande för framtida utbyggnadsbehov. Jag vill i detta sammanhang erinra om att chefen för inrikesdepartementet i propositionen nr 135/1955 förklarade sig vara övertygad om nödvändigheten av att inom nämnda område söka finna utrymme jämväl för nervklinikerna.

Av vad förhandlingskommissionen och ämnesrepresentanten i neurologi numera anfört har jag blivit övertygad om att en förläggning av nervklinikerna till det östra sjukhusområdet i närheten av den psykiatriska kliniken är en lämplig och naturlig lösning. Neurologien och psykiatrien utgör så närbesläktade discipliner, att en intim kontakt mellan dessa båda discipliner bör eftersträvas. Jämväl för Eugeniahemmet i dess egenskap av central spastikeranstalt måste det innebära en stor fördel att i grannskapet ha tillgång till två moderna kliniker av den art, varom här är fråga.

Enligt upprättade skissritningar till de planerade nya klinikerna förutsättes viss del av Eugeniahemmets område skola tagas i anspråk för klinikernas uppförande. Vid de förhandlingar rörande erforderlig markupplåtelse, som kommissionen upptagit med sällskapet Eugeniahemmets förvaltningsutskott, har framgått, att från sällskapets sida hinder icke möter mot föreslagen markupplåtelse under förutsättning att vissa av sällskapet i sammanhanget framförda önskemål beaktas. Av handlingarna i ärendet framgår, att förhandlingskommissionen i största möjliga utsträckning sökt tillmötesgå dessa önskemål. Kommissionen har sålunda låtit delvis omarbета tidigare upprättad situationsplan i syfte att möjliggöra bibehållandet av en Eugeniahemmet tillhörande terrass, som visat sig vara synnerligen värdefull för det starkt rörelsehindrade klientel, som vårdas vid hemmet. Vad kommissionen i denna del föreslagit anser jag mig kunna biträda. Det torde få ankomma på förhandlingskommissionen att efter slutförda förhandlingar till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag till överenskommelser med sällskapet Eugeniahemmet, som sammanhänger med erforderlig markupplåtelse. I samband med dessa förhandlingar torde även den av sällskapets styrelse i dess remissyttrande väckta frågan angående ersättning av statsmedel för av sällskapet nedlagda kostnader i den del av hemmets park, som skulle gå förlorad genom nervklinikernas uppförande, böra upptagas till prövning. Beträffande frågan om ersättningsbyggnader vill jag i likhet med förhandlingskommissionen med hänsyn till rådande ovisshet om Eugeniahemmets framtida förläggning understryka angelägenheten av att varje möjlighet till begränsning av byggnadsprogrammet i denna del tillvaratages. Det nu sagda får emellertid enligt min mening icke utesluta, att man vid lösandet av de rent byggnadstekniska frågorna såvitt möjligt tillgodoser de önskemål, som i förevarande sammanhang framförts av sällskapet.

I fråga om storleken av de planerade nervklinikerna har bl. a. medicinalstyrelsen, universitetskanslern samt karolinska institutets lärarkollegium

ansett en ökning av antalet vårdplatser nödvändig främst med hänsyn till forskningens och undervisningens behov. Lärarkollegiet har därjämte hävdad, att någon minskning av den neurokirurgiska klinikens 86 vårdplatser icke bör ifrågakomma. Kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande har däremot anslutit sig till kommissionens förslag, att det sammanlagda vårdplatsantalet bör med viss angiven marginal fastställas till 186. Statskontoret har för sin del understrukit nödvändigheten av att begränsa klinikernas storlek och bl. a. ifrågasatt en begränsning av antalet riksplatser. För egen del finner jag den planerade storleken av nervklinikerna i huvudsak väl avvägd. Jag vill dock erinra om att lärarkollegiet vid karolinska institutet ansett det föreslagna antalet vårdplatser utgöra ett minimum för att klinikerna skall kunna tillgodose de avsedda undervisningsändamålen samt att såväl kollegiet som universitetskanslern ansett klinikerna böra omfatta tillhoppa omkring 200 vårdplatser. Det är uppenbart, att dessa uttalanden måste tillmätas stor betydelse. Härtill kommer, att vid denna frågas bedömning enligt min mening hänsyn jämväl bör tagas till det f. n. föreliggande stora vårdbehovet inom ifrågavarande specialiteter, vilket bl. a. medför orimligt långa väntetider för patienter, som icke är bosatta i Stockholms stad och län. Under dessa omständigheter synes det vara ett riksintresse att i avbidan på en landstingskommunal utbyggnad av vårdresurserna inom förevarande discipliner söka bidra till en ökning av vårdmöjligheterna genom tillskapande vid ifrågavarande kliniker av det ökade antal riksplatser, som låter sig förenas med god driftekonomi och en rationell sjukhusadministration. Jag anser mig därför böra förorda, att antalet vårdplatser vid de bägge klinikerna fastställs till högst 200. Jag förutsätter härvid, att undervisningen i neurologi av den omfattning, som förutsatts i propositionen nr 212/1954, jämväl framdeles må bedrivas vid Södersjukhusets neurologiska klinik. Den av mig förordade ökningen av antalet riksplatser torde böra tillföras den neurologiska kliniken, vars blivande arbetsuppgifter även bör ses mot bakgrunden av nu aktuella utredningar rörande epileptikervården och vården av paraplegiker.

Vad förhandlingskommissionen anfört i fråga om uppdelningen av vårdplatser mellan staden, länet och riket i övrigt (riksplatser) har icke gjorts till föremål för erinran från någon av de i ärendet hörda myndigheterna. Jag finner kommissionens förslag i denna del väl ägnat att läggas till grund för den fortsatta planläggningen. Det torde sålunda få ankomma på förhandlingskommissionen att fullfölja redan inledda förhandlingar med staden och länet angående tecknande av vårdplatser vid de båda klinikerna. Efter förhandlingarnas slutförande torde avtalsförslagen i vanlig ordning få underställas riksdagen för prövning och godkännande.

Det är givetvis angeläget, att staten genom att uppföra de nya nervklinikerna före den 1 januari 1961 uppfyller de förpliktelser, som åvilar staten på grundval av avtalet om serafimerlasarettets försäljning till Stockholms 2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1956. 1 saml. Nr 163*

stad. Med hänsyn härtill finner jag det vara av vikt — trots att slutliga avtal ännu icke träffats rörande vårdplatsernas fördelning — att riksdagen nu fattar beslut om nervklinikernas uppförande. Såsom förhandlingskommissionen framhållit måste man räkna med en tidrymd av fyra år för klinikens färdigställande, varav tre år för erforderliga byggnadsarbeten och ett år för utrustning. Kommissionen har jämväl framhållit, att ett principbeslut om klinikernas uppförande skulle göra det möjligt för byggnadskommittén att redan sommaren 1956 påbörja uppgörandet av huvudritningar till klinikerna. I realiteten innebär detta en tidsvinst av ett år i fråga om klinikernas uppförande, enär byggnadskommittén redan nästa budgetår skulle kunna äska medel för byggnadsarbetenas igångsättande. Givetvis måste i samband härmed — såsom också karolinska institutets lärarkollegium framhållit i sitt remissyttrande — en överarbetning ske av föreliggande skissritningar icke minst med hänsyn till vetenskapens snabba framsteg inom förevarande discipliner. Byggnadskommittén har beräknat en tid av sju månader för uppgörande av huvudritningar. Jag anser det därför vara synnerligen angeläget, att förhandlingskommissionen snarast framlägger definitiva förslag till avtal med berörda parter angående klinikernas uppförande och drift. Enligt vad jag inhämtat har kommissionen redan inlett förhandlingar med representanter för såväl staden som länet angående ett inom kommissionen nyligen upprättat avtalsförslag uppgjort på grundval av de avtal, som staten under senare år träffat med staden och länet rörande uppförande av kliniker vid karolinska sjukhuset.

Under hänvisning till det nu sagda förordar jag, att riksdagen innevarande år fattar ett principbeslut om nervklinikernas uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med det av arkitekten Ahlberg utarbetade byggnadsprogrammet. Sedan förhandlingskommissionen avslutat sina avtalsförhandlingar med staden och länet, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att uppdraga åt byggnadskommittén att uppgöra huvudritningar och verkställa andra därmed jämförliga förarbeten. Jag förutsätter, att kommittén härvid tillvaratager alla möjligheter till besparingar beträffande de lokalutrymmen, som angivits i det av arkitekten Ahlberg uppgjorda byggnadsprogrammet.

I fråga om byggnadskostnaderna vill jag slutligen erinra om att Stockholms stad under hand förklarat sig villig att under vissa förutsättningar teckna 40 vårdplatser medan Stockholms läns landstings förvaltningsutskott förklarat, att landstinget torde vara berett att teckna högst 45 platser. Jag förutsätter, att i enlighet härmed avtal kommer till stånd, varigenom staden och landstinget åtager sig att svara för vårdplatser vid klinikerna. Med ett sammanlagt vårdplatsantal av högst 200 innebär detta, att serafimerlasarettets köpeskillingsmedel, 8 000 000 kronor, vilka medel sedan år 1949 förräntats mot 2,75 procent, kan antagas komma att täcka statens andel i klinikernas uppförande. Såsom framgår av det föregående har de

sammanlagda kostnaderna för klinikernas uppförande numera beräknats till 13 350 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta att vid karolinska sjukhuset skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras neurologiska och neurokirurgiska kliniker med tillhopa högst 200 vårdplatser.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ingvar Mellquist
